

ÖSSZEFOGLALÓ – KIVÁLASZTOTT TÉMA

KÁBÍTÓSZERREL ÖSSZEFÜGGŐ ORSZÁGOS KUTATÁSOK EURÓPÁBAN

Bevezetés

A kábítószerrel összefüggő kutatások kulcsfontosságúak az európai drogproblémák megértéséhez. A kutatások lehetővé teszik, hogy a kábítószer-használat történeti mintáinak meghatározása, az anyagok használatában mutatkozó ciklusok és változások tanulmányozása segítségével Európa levonhassa a tanulságokat a múltból. A kutatás a jelennel kapcsolatos európai tudatosságot és a helyzet ellenőrzését is erősíti. Felmérésekkel és adatokkal szolgál a drogproblémák kiterjedéséről és nagyságáról, egyúttal megvizsgálja az újonnan felbukkanó tendenciákat és a kábítószer-használat új mintáit. A kutatás hozzásegít ahhoz, hogy Európa fel tudjon készülni a jövőre, mivel olyan gyakorlati kérdéseket vizsgál meg, mint a források felosztása, a bevált gyakorlatok és a problémás kábítószer-használat kezelésére kidolgozott innovatív módszerek kísérleti alkalmazása.

Az európai drogpolitika ma már egyre inkább bizonyítékokon alapul. Ez azt jelenti, hogy a politika háttérben tudományos kutatások és megállapítások állnak, és a kutatás szerepet kap a politikai prioritások, a legjobb gyakorlatok és a választási lehetőségek meghatározásában. Mégsem könnyű képet adni a kábítószerrel összefüggő európai kutatásokról. Ahogyan a kábítószer-használat a társadalom széles rétegeit érinti, úgy a kábítószerrel összefüggő kutatás is számos tudományágat fog össze, köztük a közegészségügyet, a pszichiátriát és pszichológiát, a szociológiát, az orvostudományt, a jogtudományt, a kriminológiát, a politika- és gazdaságtudományt; a tiltott kábítószerekkel foglalkozó kutatás pedig gyakran a legális anyagokkal – az alkohollal, a dohányjal vagy a receptre kapható gyógyszerekkel – közös forrásokból, illetve az addikció és a kényszeres magatartásformák általánosabb fogalmai mentén építkezik. A kábítószerrel összefüggő kutatási projektek különféle módszertani megközelítéseket alkalmaznak, számos szereplő bevonásával. A kutatásra szánt finanszírozás Európán belül hasonlóképpen változatos – akár az időszakosságot és a költségvetési ciklusokat, akár az országos, regionális vagy nemzetközi hangsúlyokat, a kutatási célkitűzések fontossági sorrendjét vagy a pénzügyi támogatás forrásainak sokféleségét tekintjük. Ezt az általában vett változatosságot tovább fokozzák az országos, helyi és regionális variációk: a kábítószerrel összefüggő kutatások eloszlása és elérhetősége egyaránt egyenetlen az EU-tagállamokban.

Az EMCDDA „Kábítószerrel összefüggő országos kutatások” című kiválasztott témája azt tekinti át, hogy az európai országokban milyen keretek között folyik a kábítószerekkel összefüggő kutatás. Középpontjában a kábítószerrel összefüggő, országos szintű kutatások szerepe, a koordinációs és finanszírozási mechanizmusok, a kutatási és ismeretterjesztési struktúrák, valamint az aktuális nagyobb projektek állnak. Az előrehaladást egy 1996-ban lebonyolított, a rendelkezésre álló információkat felmérő kísérleti ténymegállapító tanulmányhoz képest méri, a továbbiakban pedig kijelöli a korlátok és hiányosságok némelyikét, a jövőre nézve további fejlesztéseket javasolva e téren. A kiválasztott témához egy weboldal is tartozik, ahol megtalálható az adatközlő országokból összegyűjtött információkat tartalmazó jelentések teljesebb változata:

<http://www.emcdda.europa.eu/themes/research>.

A jelentéstétel módszertana

Az EMCDDA Reitox hálózatát, amely a 27 tagállam, Horvátország, Norvégia és Törökország nemzeti fókuszpontjaiból áll, 2007-ben kérték fel, hogy állítson össze egy fejezetet az országukban zajló, kábítószerrel összefüggő kutatásokról. A felkérésre 25 tagállamból, Horvátországból és Norvégiából érkezett válasz. Az információkérés a következőkre vonatkozott:

- a kábítószerrel összefüggő országos kutatási struktúrák és politikák áttekintése;
- pillanatkép a kábítószerrel összefüggő aktuális kutatásokról az egyes tagállamokban;
- a kábítószerrel összefüggő kutatási eredmények összegyűjtésére és terjesztésére szolgáló országos struktúrák és módszerek bemutatása.

A jelentéstételi gyakorlatnak az „alkalmazott” és az „alapkutatás” egyaránt része volt. A kínálatcsökkentés területével foglalkozó – azaz a kriminológia, a rendfenntartás, a bűnüldözés és a lefoglalások terén folyó – kutatást kizárták, mivel ezen a területen sok nemzeti fókuszpont csak korlátozott mértékben fér hozzá az információkhoz.

A Reitox nemzeti fókuszpontoktól érkező jelentések segítségével a Központ áttekintést tudott készíteni a kábítószerrel összefüggő aktuális európai kutatásokról, és egy kísérleti kategorizálást alkalmazott (i) a kutatásban érdekelt európai szereplők, (ii) a Központ felé bejelentett kutatási korpusz átfogó témái és tárgyai, valamint (iii) a rendelkezésre álló terjesztési csatornák osztályozására. A jelentéseket összehasonlították a „Kábítószerrel összefüggő kutatási kezdeményezések az Európai Unióban” című, 1996-os jelentéssel, amikor az EMCCDDA először próbálkozott meg a 15 tagállamban zajló, kábítószerrel összefüggő kutatások áttekintésével.

Az első eredmények

- Bár már 1996-ban is a közérdekű témák között szerepelt, a kábítószerrel összefüggő kutatásokra helyezett hangsúly most már hivatalosan is a prioritások közé tartozik a tagállamokban. A kutatást azóta az EU sok országában beemelték a hivatalos politikai iránymutatásokba. A kutatást a 27 adatközlő ország közül mára 20-nak a nemzeti drogpolitikai dokumentumában külön megemlítették.
- Az EU-ban zajló, kábítószerrel összefüggő kutatás közelmúltját tekintve bizonyos jelek egyfajta „szakaszosság” jelenlétére utalnak. Egyértelműen megfigyelhető tendencia, hogy a kábítószerrel összefüggő kutatási prioritások kezdetben szorosan kapcsolódnak az országos és a regionális szintű kábítószer-használat mértékének felbecsülése iránti igényhez, a beavatkozások és a politikák jobb megtervezése érdekében. A második szakaszban az alkalmazott kutatás, konkrétan a szükségletek felmérése és a beavatkozások és politikák értékelése felé tolódik el a hangsúly (mint például a kezelési módszerek és a prevenciók beavatkozások értékelése). Ebben a szakaszban a mennyiségi epidemiológiai tanulmányokat a kábítószer-használókkal és a használati mintákkal foglalkozó minőségi kutatás egészíti ki. Végezetül néhány országban az innovatív, forrás-intenzív orvosbiológiai kutatások átkerültek a kábítószeres hatások és a hajlamosító tényezők területére.
- A kábítószerrel összefüggő kutatásokat a tagállamokban sokan készítik. Közéjük tartoznak az egyetemek, a közegészségügyi intézmények, az erre szakosodott kutatóközpontok, a különféle NGO-k és a gyógyszeripar. Az adatközlő országok összesen több mint 70 kutatási struktúrát említettek meg. Ezen belül a szervezeti egységek négy típusát lehetett megkülönböztetni: (i) egyetemi központok (köztük az egyetemek és az egyetemekhez kapcsolódó kutatóközpontok); (ii) állami kutatóközpontok és intézetek; (iii) magán kutatóközpontok és intézetek (az alapítványokat és a gyógyszeripart is beleértve) és (iv) a Reitox nemzeti fókuszpontoknak otthont adó intézmények.
- A kutatók, a kutatóközpontok és a kutatási területek közötti, jól működő koordináció a folyamatos, átfogó, magas színvonalú kutatás egyik előfeltétele. A kábítószerrel összefüggő kutatásokról készített 1996-os EMCCDDA-felmérés során az ilyen fajta koordináció komoly hiányát figyelték meg, és úgy tűnik, ez továbbra is alapvető strukturális problémát jelent az országok többségében. Fenntartható finanszírozással rendelkező, interdiszciplináris országos kutatási hálózatról csak néhány országból számoltak be.
- A kábítószerrel összefüggő kutatások esetében a finanszírozás fő forrását a kormányzatok jelentik, melyek előnyben részesítik az adott ország bizonyítékokon alapuló politikáját alátámasztó kutatásokat. A kormányzatok néhány egyetem és kutatóintézet számára is biztosíthatnak alapfinanszírozást, bár a támogatásokhoz többnyire nyílt ajánlati felhívásokon vagy külön megbízásra készülő kutatásokra szóló szerződésekkel lehet hozzájutni. A támogatási csatornák és források közé tartoznak a nemzeti kábítószerügyi koordinációs testületek, a nemzeti fókuszpontok, illetve a kábítószeres területén zajló, specifikus kormányzati kutatási programok. A támogatás más forrásai között említhetjük még az államilag finanszírozott alapítványokat, jótékonyági alapítványokat és magánintézményeket, mint például a gyógyszeripari cégeket és az NGO-kat.
- A kábítószerrel összefüggő kutatásokra fordított kiadások számszerűsítése és bemutatása az egyes országokban ugyancsak nehéz feladatnak bizonyult. Csak hat tagállam (Csehország, Írország, Spanyolország, Franciaország, Magyarország, Portugália) tudott részletesebb információt közölni a kábítószerrel összefüggő kutatásokra szánt pénzüsszegek elosztásáról; figyelemre méltó, hogy ezek némelyike centralizáltabb nemzeti koordinációs mechanizmusokkal rendelkezik. Egyes tagállamok csak a

fő kutatási projektekre szóló finanszírozásról (Németország, Luxemburg, Málta, Lengyelország és Szlovákia) vagy a kutatás fő finanszírozási forrásairól (Finnország, az Egyesült Királyság) tudtak beszámolni. Az adatközlő országok többségéből szinte semmilyen információ nem állt rendelkezésre a kábítószerrel összefüggő kutatások finanszírozásáról. Öröndetes lenne ezért, ha többet vizsgálnák a költségvetési kiadásokat és ezek hatásait a kutatásra, illetve a kábítószerrel összefüggő kutatás hatásait és potenciális pénzügyi hasznait.

- Az adatközlő országokban sokoldalú infrastruktúra alakult ki a kutatási eredmények terjesztésére. Ezek közé tartoznak a szakértői társértékeléssel vagy anélkül készülő folyóiratok, hírlevelek és szakmai magazinok, maguk a nemzeti fókuszpontok, a könyvtárak és dokumentációs központok, az országos éves jelentések, az erre kijelölt honlapok, a szakmai és tudományos konferenciák és sajtókonferenciák.
- A folyóiratok a kutatás megismertetésének természetes szinterei; 2007-ben 27, kábítószerrel összefüggő kutatásokra szakosodott, szakértői társértékeléssel készülő folyóiratról számoltak be, ami az 1996-os számnak több mint kétszerese. Ezek a folyóiratok többnyire az egyes országok nemzeti nyelvén jelennek meg. A folyóiratcikkek korpusza segítségével fel lehetett mérni a kutatás közös témáit: az osztályozott 288 cikk közül 65 vonatkozott a kábítószer-használat előfordulásával, megjelentetésével és mintáival foglalkozó kutatásra; 81 a kábítószerhelyzetre adott válaszok kutatására; 51 a kábítószer-használatot meghatározó tényezőket és a kockázati/védelmet nyújtó tényezőket vizsgáló kutatásra; 29 a kábítószer-használat és a kábítószerrel való visszaélés következményeivel foglalkozó kutatásra; 62 pedig a kábítószeres mechanizmusaival és hatásaival foglalkozó kutatásra.

Következtetések

- 1996 óta a kábítószerrel összefüggő európai kutatások terén összességében jelentős előrelépések történtek. A legtöbb országból országos szinten viszonylag stabil támogatási és finanszírozási struktúrákról számoltak be, bár ezek között számottevő különbségek vannak, és a finanszírozás elérhetőségével és fenntarthatóságával kapcsolatos aggályok is felmerültek. A kutatási erőfeszítéseket tekintve a következő területeken volt látványosabb a növekedés: a használat előfordulása, megjelenése és mintái, amelynek esetében minden országból frissen lezárult vagy folyamatban lévő projektekről számoltak be; a beavatkozások (főleg a kezelés, a megelőzés, a drogpolitikák és stratégiák) és a gazdasági aspektusok értékelése.
- A nemzeti fókuszpontok jelenleg az adatok összehasonlíthatóságát és megbízhatóságát elősegítő eszközöket és módszereket alkalmaznak az EMCDDA felé történő adatközléshez. A több országra kiterjedő összehasonlító vizsgálatokat, amilyen például az ESPAD iskolavizsgálat, Európa sok országában rutinszerűen elvégzik. Emellett új terjesztési csatornák alakultak ki – mégpedig az interneten alapulók –, amelyek szélesebb közönség részére biztosítanak könnyebb, gyorsabb hozzáférést a kutatási eredményekhez.
- A kutatási eredmények és a politikai döntéshozatal közötti kapcsolatot nehéz felmérni. Az országok egyetértenek a tekintetben, hogy nincs közvetlenül megfigyelhető „lineáris kapcsolat”. Mindazonáltal a túlnyomó többség arra a megállapításra jutott, hogy a kutatás igenis befolyásolja a döntéshozatalt, legalábbis egy bizonyos fokig. A jelentések arra utalnak, hogy a politikai döntéshozók megbízásából készülő kutatást nagyobb eséllyel veszik figyelembe a döntéshozatalban. Emellett az országokban alkalmazott kutatáson alapuló közvetlen politikai fellépésekre is számos példát találni.
- Bár történtek fejlesztések, még mindig jelentős korlátok és információs hiányosságok maradtak. A beavatkozások és a politika felépítésének és végrehajtásának értékelése iránti igény nyomán új kihívások támadtak. Noha gyakori a multidiszciplináris kutatás, a különböző területeken dolgozó kutatók erőfeszítéseinek összehangolása érdekében többet is lehetne tenni. A finanszírozási források és ciklusok változatlanul töredékesek. Az erre szakosodott egyetemi oktatás és kutatói képzés a legtöbb országban nem elegendő, ami veszélyezteti a fiatal kutatók felvételét. Továbbra sem elégséges a nagyszabású drogműködési projektekre, például az általános népességi felmérésekre vagy akár a fontos alapkutatásokra elérhető finanszírozás.
- Végezetül nagyobb erőfeszítésekre van szükség a területen zajló koordináció és az információk elérhetőségének előmozdítása érdekében, valamint a kutatók rendelkezésére álló mérhetetlen mennyiségű információ feltérképezése és kiértékelése terén, különös tekintettel az internetre. A kutatási környezet Európában továbbra is állandó mozgásban van, ezért a különböző országokban folyó, kábítószerrel összefüggő kutatásokról készített pillanatkép a továbbiakban is hasznos lesz a prioritások

kijelöléséhez, az országok teljesítményének értékeléséhez és a bizonyítékokon alapuló drogpolitika ösztönzéséhez.

Kiválasztott témaként minden évben három, tematikus jelentőséggel bíró áttekintés jelenik meg, amelyek az EU-tagállamok és tagjelölt országok, valamint (az EMCDDA munkájában 2001 óta részt vevő) Norvégia által az országos jelentéstételi folyamat keretében az EMCDDA részére átadott információkon alapulnak.

A kiemelt témák (angolul) és ezek összefoglalói (23 nyelven) egyaránt elérhetők az EMCDDA weboldalán: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>